

Anne Değerler Eğitimi Programının 5 - 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi*

Seviye NESLİTÜRK^a, Mehmet Engin DENİZ^b

^a Akdeniz Üniversitesi, Alanya Eğitim Fakültesi, Antalya/Türkiye

^b Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul/Türkiye

Makale Bilgisi

DOI: 10.14527/pegegog.2014.024

Makale Geçmişi:

Geliş 05 Aralık 2013
Düzeltilme 27 Ağustos 2014
Kabul 24 Eylül 2014

Anahtar Kelimeler:

Okulöncesi eğitim,
Değer eğitimi,
Sosyal beceri.

Öz

Bu araştırma, anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunun her birinde 24 çocuk yer almıştır. Deney grubundaki çocukların annelerine her biri 120-150 dakika olmak üzere 9 haftalık, 18 oturum Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP) uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kontrol grubunda anlamlı bir farklılaşma gözlenmezken, uygulanan programın deney grubundaki çocukların iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerilerini anlamlı düzeyde arttırmada etkili olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, yapılan kontrol testi sonucunda da bu etkinin iletişim dışında diğer sosyal beceriler de kendini gösterdiği görülmüştür.

The Effect of Mother Value Training Program to The Social Skill Levels of The 5-6 Years Old Children

Article Info

DOI: 10.14527/pegegog.2014.024

Article history:

Received 05 November 2013
Revised 27 August 2014
Accepted 24 September 2014

Keywords:

Preschool education,
Values education,
Social skills.

Abstract

This research is planned on the purpose of investigation the effect of Mother Value Training Program (ADEP), which is provided to the mothers of children who attend kindergarten, to the social skills level of 5-6 years old children. In the study, pretest-posttest and experimental research design including the control and experimental groups was used; there were 24 children in each group. The Mother Value Training Program (ADEP) is applied to the mothers of children in the experimental group during 9-weeks. There are 18 sessions and the duration of each is 120 -150 minutes. For the collection of data, Social Skills Improvement System "SSIS" Parent Form was used. As a result of the analyses, a significant difference was not observed in the control group. However, significantly increasing effect in the social skills related to the communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with the group and self-control was observed in the experimental group children. In addition, as a result of the screening test, this effect was also observed in other social skills other than communication.

* Bu makale, 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsünde tamamlanmış olan "Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi" isimli doktora tezine dayalı olarak hazırlanmıştır. Aynı zamanda bu çalışma 05-07 Eylül 2013 tarihleri arasında Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından Eskişehir'de düzenlenen "22. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı"nda sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

[†] Yazar: snesliturk@akdeniz.edu.tr

Giriş

Tarih boyunca birçok düşünür insan karakterinin ve değer yargılarının kişilerin yaşamındaki önemini ve bu değerlerin kazanılmasında eğitimin rolünü anlamak için ciddi çabalar sarf etmişlerdir (Sridhar, 2001). Değerler eğitimi sosyal yaşamı oluşturan, bireyleri birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal ve manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılması ve aktarılması sürecidir (MEB, 2010).

Değerler eğitiminin amacı, çocukların doğuştan getirmiş olduğu en iyi tarafları ortaya çıkararak, onların kişiliklerinin her yönüyle gelişmesini yardım etmek, insan olarak en iyiye ulaşmalarını sağlamak, bireyleri iyi ahlaki özelliklerle donatmak ve bunun devamını sağlamaktır (Aydın & Akyol Gürler, 2012). Bununla birlikte değerler eğitimi ile kendi kendine yeten ve evrensel ilkelere uygun davranışlar sergileyen bireyler yetiştirmek (Sridhar, 2001), bireylerde ahlaki, toplumsal ve kişisel gelişime yönelik değerlerin gelişiminin bir bütün olarak ve yaşam boyu desteklemesi amaçlanmaktadır (Arıkan, 2011). Formal ve informal olarak verilen değerler eğitimi bireylerin ahlak yargısını geliştirir, dürüstlük, doğruluk, adalet gibi yaygın değerleri kazandırır. Ayrıca sosyal sorumluluk almasını da sağlar (Stephenson, Burman ve Cooper 2005).

Temel değerlerin şekillenmesinde aile, okul, gönüllü kuruluşlar, sosyal gruplar, dini kurumlar vb. önemli rol oynar (Sridhar, 2001; Hökeleki, 2011). Fakat aile değer eğitiminin başlangıç noktasıdır (Hökeleki, 2011 ve Akt.: Aydın ve Gürler, 2012). Çocuk ilk değer eğitimi aileden alır. Bu eğitim kişilik gelişiminin, değer oluşumu ve toplumsallaşmanın temelini atıldığı kritik dönemlere rast gelir. Bir sosyolog konunun önemini şu şekilde ifade eder: “ Çocuk dünyaya geldiği zaman, beraberinde ne dini, ne ahlaki, ne hukuki, ne estetik, ne lisanî, ne iktisadi, ne de mantıki bir vicdan getirir. Bu vicdanları ona kendi milleti, kendi milletinin kültürü verir” (Akt.: Aydın ve Gürler, ,2012).

Değer kazanma süreci çocuklukta başlar (Silah, 2000). Özellikle küçük yaşlarda kişilik şekillenmesinin temelleri olduğundan, erken çocukluk yılları daha da önem kazanmaktadır (Doğanay, 2009). Bu açıdan okulöncesi dönem kişisel ve sosyal hayatımıza yön veren değerlerin öğrenilmesi açısından başlangıç olarak düşünülebilir. Temel değerlerin olduğu okulöncesinde değerler eğitiminin sistemli verilmesi önemli bir konudur. Çünkü çocukların “etik kurallar” da diyebileceğimiz bu değerleri deneme yanılma yöntemiyle öğrenmeleri bir başka söyleyişle yaptıkları uygunsuzluğun ya da yanlışlığın sonucunu görüp kendi kendilerine tavır değiştirmeleri çok zor gerçekleşmektedir. Ayrıca, değerleri erken yaşta benimseyen çocuklar kendilerine güvenen, kendi kararlarını verebilen, kendi problemlerini çözebilen özellikler gösterirler. Bir kişinin değerleri kazanamamış olması o kişinin başarısızlığına, toplum tarafından dışlanmasına ve mutsuzluğuna yol açmaktadır. Bu anlamda değerleri benimseme çocukların mutlu olmalarına da katkı sağlamaktadır (Eyre ve Eyre, 1993).

Okulöncesi dönemde değerler eğitimi verilirken çocuğun ahlaki gelişimini destekleyen ahlaki değerlere, toplumsal gelişimini destekleyen toplumsal değerlere ve kişisel gelişimini destekleyen bireysel değerlere yönelik kapsamlı bir eğitim anlayışı benimsenmelidir. Başka bir söyleyişle okulöncesi dönemde değerler eğitiminin kapsamı; ahlaki, toplumsal ve bireysel değerleri çocuğun gelişimine uygun olarak bütünüyle içermeli ve hiç bir alan tek başına ele alınmamalıdır. Bu biçimde ele alınan eğitimde çocuk hem evrensel değerleri benimseyecek hem de yetişkinliğe doğru kendisini ve yaşadığı toplumu anlama yeterliliği geliştirecektir (Arıkan, 2011).

Okulöncesi dönemde değerler eğitimi ile ilişkili bir diğer nokta ise sosyal becerilerin kazanılmasıdır (Uyanık Balat 2006). Değer kazanımı ve sosyal beceriler birbirini etkiler ve tamamlar. Örneğin; arkadaşlık/dostluk değerini kazanmış olma sosyal beceriler içerisinde yer alan akran ilişkilerini etkiler. Bu bağlamda değer eğitimi ile sosyal becerilerin ilişkili olduğu durumların olduğu söylenebilir(Neslitürk,2013).

Sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerde uygun tepkilerde bulunma, sosyal ortama göre değişen, gözlenebilen ve gözlenemeyen bilişsel-duyuşsal öğeleri içeren, öğrenilebilir davranışlar olduğu gibi aynı zamanda sosyal beceriler iyileştirilebilir ve geliştirilebilir davranışlar olarak da tanımlanabilir (Yüksel,

2004; Gresham ve Elliot, 2008). Sosyal beceri ve temel etkileşimi öğrenemeyen çocukların okul yaşamlarında da akademik yönden düşük başarı sorunları olabilir. Bu bireylerin yetişkinlik döneminde ise şiddete eğilimli, ilaç ve alkol bağımlısı, iletişim ve etkileşim kurmada başarısız, amaçlarını gerçekleştiremeyen bireyler olabilecekleri düşünülmektedir (Dowd ve Tierney, 2005).

Okulöncesi dönem temel değerlerin kazanılması ve bu değerlerin ileriki yıllara aktarılması açısından önem taşır. Aile ortamı pek çok temel alışkanlık ve davranışların kazanıldığı yerdir (Hökeleli 2011; Şengün 2013). Temel değerlerde (sorumluluk, dürüstlük, paylaşma, saygı, işbirliği vb) ilk olarak ailede kazanılır. Aile ortamında kazanılan temel değerler çocukların çevre ile olan iletişim ve etkileşiminde de önemli rol oynar. Değerlere sahip olan bireyler karşısındaki ile iletişime geçerken sosyal beceriler içerisinde yer alan nezaket kurallarına uyma, başkalarının haklarına saygı gösterme, empati kurma, kendini açıkça ifade etme vb gibi davranışları sergiler. Bu açıdan bakıldığında değerler eğitiminin sosyal beceriler üzerinde etkisi olabileceği düşünülebilir.

Bu düşünceden hareketle çalışmada, anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin belirlenmesi, çocukların yaş grubuna uygun farklı etkinliklerin yer aldığı Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP)'nin geliştirilmesi ve çocukların sosyal becerilerinde programın etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

1. Denence:

Anne Değerler Eğitimi Programının uygulandığı deney grubundaki çocukların sosyal beceri (iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme) puan ortalamaları programın uygulanmadığı kontrol grubundaki çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

2. Denence:

Deney grubundaki çocukların sosyal beceri (iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme becerileri) son test/izleme testi kalıcılık puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, deneysel uygulama ve verilerin analizi kısımlarına yer verilmiştir.

Araştırma modeli

Araştırmada ADEP' na katılan annelerin çocukları ile değerler eğitimi programına katılmayan annelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla gerçek deneme modellerinden olan öntest-sontest ve kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır.

Desende bağımlı değişken anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleridir. Çocukların sosyal beceri düzeylerine etkisi incelenen bağımsız değişken ise "Anne Değerler Eğitimi Programı" dır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, Antalya İli Alanya İlçesinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir ilkokulun anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar ile annelerinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulması sürecinde öncelikli olarak çalışmanın yapılacağı okul belirlenmiştir. Okul

yöneticileri ile görüşülerek çalışma planından bahsedilmiştir. Okul yönetimi ile uygun bir tarih belirlenerek annelere yönelik bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda anne değerler eğitimi programı hakkında bilgi verilmiştir. Eğitim programına katılmak isteyen 24 anne ve çocukları deney grubuna, eğitim programına katılmayan annelerden 24 anne ve çocukları da kontrol grubuna dahil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada çocukların sosyal becerini belirlemek amacıyla Gresham ve Elliot (2008) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi (Social Skills Improvement System “SSIS” Parent Form) Aile Formu Neslitürk (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlanarak kullanılmıştır.

Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi (SSIS), 20 yılı aşkındır öğrencilerin sosyal davranışlarını değerlendirmek ve derecelendirmek amacıyla kullanılan Sosyal Beceri Dereceleme Sisteminin (SSRS)’in revizyondan geçirilmesi ile oluşturulmuştur. Aile, Öğretmen ve Öğrenci olmak üzere 3 formdan oluşmaktadır. 3-18 yaş grubu çocuklarda kullanılmaktadır. SSIS likert tipi bir ölçektir. Sıklık ve öneme dayanan iki tip ölçüm kullanılmaktadır. Sıklık ölçümleri, bir sosyal davranışın hangi sıklıkla (Hiçbir zaman, genellikle, nadiren ve her zaman) ortaya çıktığını açıklar. Önem ölçümleri, her bir davranışın önemini açıklar (Önemli değil, önemli veya çok önemli).

Aile Formu sosyal beceri ve problem davranışlar bölümünden oluşmaktadır. Sosyal beceriler bölümü; iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme gibi sosyal davranışları ölçmektedir ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Problem davranışlar bölümü; dışadönüklük, zorbalık/saldırganlık, hiperaktivite/dikkatsizlik, içedönüklük ve otizm olmak üzere 5 alt boyutu vardır (Gresham ve Elliot, 2008).

Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi (Social Skills Improvement System “SSIS” Parent Form) Aile Formu’nun Türkçe’ye uyarlanması

Ölçek araştırmacı ve üç yabancı dil uzmanı tarafından birbirlerinden bağımsız bir biçimde ayrı ayrı Türkçe’ye çevrilmiştir. Bu çeviriler esas ölçekle doğruluk ve anlamlılık açısından yeniden karşılaştırılmıştır. Ölçeğin bazı maddelerinde anlama bağlı kalınarak uygun görülen ifade değişiklikleri yapılmıştır.

Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları

Güvenirlilik ile ilgili yapılan çalışmada sosyal beceriler bölümü alt testleri ile ilgili elde edilen iç tutarlık katsayıları; .71 ile .85 arasında değiştiği, problem davranışlar bölümü alt testleri ile ilgili elde edilen iç tutarlık katsayıları; .65 ile .79 arasında değiştiği

bulunmuştur. Test tekrar test korelasyon katsayıları ise sosyal beceriler bölümü alt testleri için .96 ile .98; problem davranışlar bölümü alt testleri için ise .93 ile .99 arasında hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında sosyal beceriler bölümü alt testleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır (Neslitürk, 2013).

Yapılan faktör analizi sonucu ortaya çıkan sosyal beceriler 7, problem davranışlar 5 faktörlü yapının örneklem verisine iyi uyum gösterip göstermediğini anlamak amacıyla yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda 79 maddeden oluşan 12 (yedi sosyal beceriler + beş problem davranışlar) faktörlü ölçeğin yapısına ilişkin olarak DFA sosyal beceriler için $\chi^2 = 857.782$ ($SD=623$, $p < .001$) ve problem davranışlar için $\chi^2 = 536.742$ ($SD=316$, $p < .001$) elde edilmiştir.

Buna ek olarak uyum indeksleri de hesaplanmıştır. Yapılan çalışmada sosyal beceriler ile ilgili elde edilen değerler uyum iyiliği indeksi (Goodness of Fit Index, GFI)=.90, karşılaştırmalı uyum indeksi (Comparative Fit Index, CFI)=.95, yaklaşık hataların ortalama karekökü(Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) =.034 ve standardize edilmiş kök ortalama kare artık (Standardized Root Mean

Square Residual SRMR)=.051 olarak hesaplanmıştır. Problem davranışlar ile ilgili elde edilen değerler ise uyum iyiliği indeksi (Goodness of Fit Index, GFI) =.90, karşılaştırmalı uyum indeksi (Comparative Fit Index, CFI)=.92, yaklaşık hataların ortalama karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) =.047 ve standardize edilmiş kök ortalama kare artık (Standardized Root Mean Square Residual SRMR)=.049 olarak hesaplanmıştır (Neslitürk, 2013). Bu sonuçlar 67 maddeden oluşan 11 faktörlü (sosyal beceriler yedi ve problem davranışlar dört faktör) Sosyal Beceri Dereceleme Sistemi Aile Ölçeğinin uygulandığı örnekleme uyum gösterdiğine ilişkin önemli kanıtlar sunmaktadır.

Uygulama

Araştırmada deney grubundaki çocukların annelerine sorumluluk, dürüstlük, saygı, işbirliği (yardımlaşma), paylaşma değerlerini çocuklarına kazandırabilmelerine yardımcı olacak temel bilgi, beceri, yöntem ve teknikleri kazandırarak çocukların bu değerleri kazanması ve var olan bu değer düzeylerinin artırılmasını esas alan bir program hazırlanmıştır. Programının hazırlanabilmesi için öncelikle 5-6 yaş çocuklarının değer kazanımları ve bu yaş grubuna verilebilecek değerler ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Program okul öncesi eğitim programı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan program, beş uzmanın görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Programda farklı etkinliklerle (Türkçe, fen, oyun, sanat, drama, müzik ve matematik etkinlikleri) değerler vermeye çalışılmıştır. Programda hikaye kitapları, hikaye anlatımında kullanılan kuklalar, hikaye kartları, oyunlarda kullanılacak materyaller, sanat etkinliğinde kullanılacak boyama sayfaları, doğru yanlış kartları, meslek kartları, eğitici Cd'ler vb. kullanılmıştır. Programda kullanılan materyallerin bir kısmı annelerle birlikte, bir kısmı ise eğitimci tarafından hazırlanmıştır. Program, deney grubundaki çocukların annelerine her biri 120-150 dakika olmak üzere dokuz haftalık, 18 oturum şeklinde uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu Anne Değerler Eğitimi Programı öncesinde ve sonrasında deney ve kontrol gruplarındaki çocuklar için anneleri tarafından doldurulmuştur. Ayrıca kontrol testi için programın bitiminden 4 hafta sonra deney grubu çocuklar için form anneler tarafından tekrar doldurulmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışma grubuna dahil edilen deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyal becerilerinin annelerinin programa katılıp katılmamasına bağlı olarak bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. Deney grubunun son-test ve kontrol testi sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise eşleştirilmiş gruplar t testi ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın denencelerini test edebilmek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler sonucu elde edilen bulgulara ve ilgili tablolara yer verilmiştir.

Denence 1

Anne Değerler Eğitimi Programının uygulandığı deney grubundaki çocukların sosyal beceri (iletişim işbirliği kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini ifade etme) puan ortalamaları programın uygulanmadığı kontrol grubundaki çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Araştırmanın bu denencesi test edilmeden önce deney ve kontrol gruplarında yer alan çocukların sosyal beceri puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Deney ve Kontrol Gruplarının Sosyal Beceri Alt Testlerinden Aldıkları Öntest-Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları.

Alt Testler		Deney (n=24)		Kontrol (n=24)	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S
İletişim	(öntest)	12.46	2.62	12.50	2.73
	(sontest)	13.80	2.47	12.68	2.68
İşbirliği	(öntest)	11.42	2.00	12.67	2.60
	(sontest)	13.38	2.30	12.83	2.62
K.İfade Etme	(öntest)	9.71	2.87	11.29	2.18
	(sontest)	11.38	2.30	10.96	2.05
Sorumluluk	(öntest)	8.75	2.86	11.29	2.18
	(sontest)	10.37	2.04	10.08	1.95
Empati	(öntest)	9.83	2.53	9.04	2.12
	(sontest)	11.29	2.20	9.54	2.52
GBH Etme	(öntest)	14.58	3.45	15.76	3.44
	(sontest)	16.29	3.92	15.63	3.52
K.K. Etme	(öntest)	6.50	2.57	7.50	2.26
	(sontest)	9.46	2.26	8.17	2.61

Tablo 1 incelendiğinde, deney grubunun sosyal beceri alt testlerinde sontest puan ortalamalarında yükselme olduğu görülmektedir. *İletişim* öntest puan ortalaması 12.46 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 13.80’e; *işbirliği* öntest puan ortalaması 11.42 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 13.38’e, *kendini ifade etme* öntest puan ortalaması 9.71 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 11.38’e, *sorumluluk* öntest puan ortalaması 8.75 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 10.37’e, *empati* öntest puan ortalaması 9.83 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 11.29’a, *grupla birlikte hareket etme sorumluluk* öntest puan ortalaması 14.58 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 16.29’a, *kendini ifade etme* öntest puan ortalaması 6.50 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 9.49’a yükselmiştir.

Kontrol grubunun sosyal beceri alt testlerinden iletişim, işbirliği, empati, kendini ifade etme iletişim son test puan ortalamalarında yükselme, sorumluluk, grupla birlikte hareket etme son test puanlarında ise düşme olduğu görülmektedir. *İletişim* öntest puan ortalaması 12.50 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 12.68’e; *işbirliği* öntest puan ortalaması 12.67 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 12.83’e, *empati* öntest puan ortalaması 9.04 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 9.54’e, *kendini ifade etme* öntest puan ortalaması 7.50 iken, bu değer deneysel işlem sonrasında 8.17’e yükselmiştir. *Sorumluluk* öntest puan ortalaması 11.29 iken, sontest puan ortalaması 10.08’e, *grupla birlikte hareket etme* öntest puan ortalaması 15.76 iken, sontest puan ortalaması 15.63’e, düşmüştür.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal beceri (iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme) ile ilgili almış oldukları öntest ve sontest puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı, yani uygulanan programın etkili olup olmadığının anlaşılması amacıyla tek yönlü kovaryans analizi (ANCOVA) uygulanmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Deney ve Kontrol Gruplarının Sosyal Beceri Alt testlerinden Aldıkları Öntest ve Sontest Puanlarına İlişkin Kovaryans Analizi (ANCOVA) Sonuçları.

<i>Alt Testler</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İletişim	Öntest	229.682	1	229.682	136.698	.000
	Grup	16.140	1	16.140	9.606	.003
	Hata	75.610	45	1.680		
	Toplam	8721.000	48			
İşbirliği	Öntest	168.235	1	168.235	68.37	.000
	Grup	27.596	1	27.596	11.216	.002
	Hata	110.724	45	2.461		
	Toplam	8525.000	48			
Kendini ifade etme	Öntest	102.699	1	102.699	39.880	.000
	Grup	19.755	1	19.755	7.671	.008
	Hata	115.884	45	2.575		
	Toplam	6206.000	48			
Sorumluluk	Öntest	69.388	1	69.388	27.373	.000
	Grup	21.971	1	21.971	8.668	.005
	Hata	114.070	45	2.535		
	Toplam	5207.000	48			
Empati	Öntest	113.605	1	113.605	35.672	.000
	Grup	17.244	1	17.244	5.415	.001
	Hata	143.312	45	3.185		
	Toplam	5502.000	48			
Grupla birlikte hareket etme	Öntest	484.835	1	484.835	141.905	.000
	Grup	36.327	1	36.327	10.632	.002
	Hata	153.748	45	3.417		
	Toplam	12868.000	48			
Kendini kontrol etme	Öntest	157.695	1	157.695	50.116	.000
	Grup	45.358	1	45.358	14.415	.000
	Hata	141.596	45	3.147		
	Toplam	12868.000	48			

Tablo 2'e göre, sosyal beceri alt testlerine ilişkin öntest puanları ortak değişken (covariate) olarak kontrol altına alındığında, uygulanan program çocukların *sosyal becerilerini artırmada etkili olmuştur. İletişim* [$F_{(1-45)} = 9.6, p = .003 < .01$], *işbirliği* [$F_{(1-45)} = 11.21, p = .002 < .01$], *kendini ifade etme* [$F_{(1-45)} = 7.67, p = .008 < .01$], *sorumluluk* [$F_{(1-45)} = 8.67, p = .005 < .01$], *empati* [$F_{(1-45)} = 5.41, p = .001 < .01$], *grupla birlikte hareket etme* [$F_{(1-45)} = 10.63, p = .002 < .01$], *kendini ifade etme* [$F_{(1-45)} = 14.41, p = .000 < .01$]. Buna göre, yukarıda bahsedilen denence desteklenmektedir.

Araştırmanın ikinci denencesi olan "*Deney grubundaki çocukların sosyal beceri (iletişim işbirliği kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini ifade etme.) sontest/kontrol testi kalıcılık puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur*" ifadesinin sınanmasına ilişkin eşleştirilmiş gruplar t testi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3.

Deney Grubunun Sosyal Beceri Sontest Puanları ile Kontrol Testi Puanları Arasındaki Farka İlişkin Eşleştirilmiş Gruplar t-testi Sonuçları

<i>Alt Testler</i>	<i>Deney Grubu</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>S</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
İletişim	Sontest	24	13.79	2.47	23	2.15	.043
	İzleme testi	24	13.46	2.62			
İşbirliği	Sontest	24	13.37	2.29	23	.000	1.000
	İzleme testi	24	13.37	2.39			
Kendini ifade etme	Sontest	24	11.37	2.47	23	2.15	.043
	İzleme testi	24	11.27	2.62			
Sorumluluk	Sontest	24	10.38	2.039	23	-.42	.68
	İzleme testi	24	10.46	2.064			
Empati	Sontest	24	11.29	2.20	23	.44	.664
	İzleme testi	24	11.21	2.25			
Grupla birlikte hareket etme	Sontest	24	16.29	3.92	23	1.23	.223
	İzleme testi	24	16.08	3.55			
Kendini kontrol etme	Sontest	24	9.46	2.26	23	1.32	.200
	İzleme testi	24	9.16	2.30			

Tablo 3 incelendiğinde deney grubunda yer alan çocukların sosyal becerilerinden işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etmede son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p < .01$). Fakat iletişim son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p > .01$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, annelere verilen Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP)'nin 5- 6 yaş okulöncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerine (iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme) etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda deney ve kontrol gruplarına öntest- sontest olarak uygulanan " Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu Sosyal Beceriler Bölümü"nden elde edilen iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini ifade etme puanları karşılaştırılmıştır. Anne Değerler Eğitimi Programı sonunda elde edilen bulgulara göre deney ve kontrol grubu karşılaştırıldığında, deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri alt testlerinde yer alan iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme puanlarını anlamlı düzeyde artırdığı gözlenmiştir ($p < .01$).

İlgili alanyazında bazı deneysel araştırma sonuçları ile bu çalışmadaki araştırma sonuçları paralellik göstermektedir. Ekinci Vural (2006) okulöncesi eğitim programlarındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri programının çocuklarda sosyal becerinin gelişimine etkisini incelediği araştırmasında programın çocukların kişilerarası ilişkiler, sözel açıklama becerileri, dinleme becerileri ve kendini kontrol etme becerilerini geliştirdiği sonucunu varmıştır. Yukay (2006) tarafında yapılan diğer bir çalışmada da kişiler arası ilişki kurma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin yer aldığı sosyal beceri programının ise çocukların akran ilişkilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Okur (2008), 6 yaş çocukları üzerinde yaptığı çalışmada verilen eğitim sonucunda çocukların işbirliği, sorumluluk, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme puanını anlamlı derecede artırdığını ortaya koymuştur. Meaney (1979)'un çalışmasında, ilköğretim öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programı öğrencilerin kendini ifade etme becerisi üzerinde etkili olmuştur. Hunt (1981), insani değerler eğitimi programının empati kurma becerisi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçladığı çalışmada deney grubu lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Değer eğitimi ve sosyal beceri eğitimi ile ilgili uygulanan programlar sonucunda çocukların sorumluluk puanlarının anlamlı

düzeyde artırdığı gözlenmiştir (Kropp, 2006; Perry ve Wilkenfeld 2006; Şahin,2006; Gökçek, 2007; Aladağ, 2009). Çoşkun Ergin ve Ekşi (2012) "Okul Öncesi Eğitimdeki Bir Grup Çocuğa Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Sosyal Becerilere Etkisi" başlıklı çalışmada, değerler eğitimi programı sonrasında; çocukların sosyal becerilerinde gelişme olduğu saptanmıştır. Alanyazında değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimi programı şeklinde planlanan ve en az on oturumluk uzun süreli programlarda uygulanan programın değer kazanımına ve sosyal beceri gelişimi üzerinde olumlu etkisinin olduğu görülmüştür.(Keskin vd., 2012; Lavasani, Afzali ve Afzali, 2011; Öztürk Samur, 2011; Günindi, 2010; Durualp ve Aral, 2010; Demirhan İşcan, 2007; Gökçek, 2007; Kurt, 2007; Avcioğlu, 2004; Webster Stratton, Reid ve Hammond, 2001). İlgili alanyazında bulunan araştırma sonuçları, bu çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Bu araştırmada ulaşılan bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- ADEP'nın çocukların sosyal beceri (iletişim, işbirliği, sorumluluk, kendini ifade etme, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme) düzeylerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Program bu alanda çalışan uzmanlar tarafından genişletilerek, sosyal becerilerin kazanımına yardımcı olmak amacıyla uygulanabilir.
- ADEP kapsamında sorumluluk, dürüstlük, saygı, işbirliği, paylaşma değerleri ele alınmıştır. Daha farklı değerler de programa eklenerek program genişletilebilir ve değerler üzerindeki etkileri de gözlemlenebilir.
- ADEP, 5-6 yaş grubunda çocuğu olan annelere yönelik hazırlanmıştır. Farklı yaş gruplarına yönelik programlar hazırlanabilir.
- Mekanı uygun olan anaokulu ve anasınıfı bulunan ilkokullarda, okulöncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların anneleri için eğitim uygulamaları planlanabilir.

Extended Abstract

Introduction

Gaining value process starts at childhood (Silah, 2000). As the grounds of shaping personality develop at small ages, early childhood years become more important (Doğanay, 2009). Therefore, preschool period can be regarded as a beginning for learning values that guide our personal and social life (Eyre and Eyre, 1993). In forming the basic values, family, school, voluntary organizations, social groups, religious institutions etc play important roles (Sridhar, 2001; Hökelekli, 2011). However, the starting point of value education is the family (Hökeleki, 2011; Cite in Aydın & Gürler, 2012). Family environment is the place where many basic habits and behaviour are gained (Hökelekli 2011; Şengün 2013). Basic values (responsibility, honesty, sharing, respect and cooperation etc) are first gained in the family. Another issue related to value education at preschool period is the acquisition of social skills (Uyanık Balat 2006). When communicating the others, individuals with values have behaviours like observing courtesy rules, respecting the rights of others, establishing empathy, clearly expressing oneself-etc which are all included in social skills. Looking from this point of view, values education may have impact on social skills.

Based on this idea, this study aims to determine social skills of children of the ages of 5-6 at the nursery class develop Mother Values Education Program (MVEP) including various activities in line with the age groups of children and to determine whether the program is effective in the social skills of children. The following hypotheses were tested in the study.

- Average points of social skill (communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control) of children in the test group where the Mother Values Education Program is applied is significantly higher than the control group children where the program is not applied.
- There is no significant difference between the retention point averages of post-test/follow-up test for social skills (communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control) of test group children.

Participants

Study group consists of the children of the ages of 5-6 at the nursery class of a primary school under the National Education Directorate in the Alanya district of the Antalya province. 24 mothers and their children wishing to attend the education program was included in the test group while 24 mothers and their children no attending the education program was included in the control group.

Instrument

Social Skill Development System "SSIS" Parent form developed by Gresham and Elliot (2008) was used in the study with adaptation to Turkish by Neslitürk (2013) to determine social skills of children in the study.

Data Analysis

Covariance analysis (ANCOVA) was used to determine whether there was a difference in social skills of children in the test group and control group included in the study depending on program participation of mothers. Matched groups t test was analyzed to determine any significant difference between the social skill points of post-test and control test of the test group.

Results

Findings part includes the calculation of arithmetic averages and standard deviations of the pre-test and post-test points of the test and control groups from the social skills subs tests. According to findings, we noticed that there was an increase in the post tests averages in the social skill sub tests of the test group. The *communication* pre-test point average was 12.46 while this value was 13.80 after the experimental process; *cooperation* pre-test point average was 11.42 and increased to 13.38 after experimental process; *self-expression* pre-test point average increased from 9.71 to 11.38 after experimental process; *responsibility* pre-test point average increased from 8.75 to 10.37 after experimental process; *empathy* pre-test point average increased from 9.83 to 11.29 after experimental process; *acting together with group* pre-test point average increased from 14.58 to 16.29 after experimental process; *self-expression* pre-test point average increased from 6.50 to 9.49 after experimental process.

Secondly, ANCOVA was applied to understand whether the applied program was effective and whether the difference observed between the pre-test and post-test point averages regarding the social skills (communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control) of the test and control group students. According to ANCOVA result, the applied program was effective in increasing social skills of children when the pre-test points of social skill sub tests were controlled as covariate. *Communication* [F (1-45)= 9.6, p=.003 < .01], *cooperation* [F (1-45)= 11.21, p=.002 < .01], *self-expression* [F (1-45)= 7.67, p=.008 < .01], *responsibility* [F (1- 45)= 8.67, p=.005 < .01], *empathy* [F (1-45)= 5.41, p=.001 <.01], *acting with group* [F (1-45)= 10.63, p=.002 < .01], *self-expression* [F (1-45)= 14.41, p=.000 < .01].

Finally, matched groups t test was used analyze whether there is any significant difference between the post-test/control test of social skill (communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control) of test group children. According to the result, it was seen that there was no significant difference between the final test points of cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group and self-control among the social skills of children in the test group (p<.01). However, a significant difference was found between the communication post-test points (p>.01).

Discussion, Conclusion & Implementation

The study examined the effect of Mother Values Education Program (ADEP) provided to mother on the social skills (communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control) of the pre-school children of the ages of 5-6. In line with this purpose, communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control points obtained from the "Social Skill Development System Family Form Social Skills Department" applied as pre-test and post-test applied to test and control groups were compared (p<.01).

The relevant literature indicates parallel results between some experimental studies and research in this study. Ekinçi Vural (2006), in his study on the effect of social skill program with family inclusion prepared according to the objectives on emotional and social skills in the pre-school education programs on the development of social skills of children, concluded that the program developed the interpersonal

relations, verbal expression skills, listening skills and self-control skills of children. Another study by Yukay (2006) concluded that the social skill program including activities to develop interpersonal relation skills developed peer relations of children. Okur (2008), in a study on children of 6 years, revealed that the provided education significantly increased the points of children for cooperation, responsibility, acting together with group and self-control of children. Meaney's study (1979) showed that the values education program applied to primary school students was effective on the self-expression skill of students. Hunt (1981) found significant differences in favour of test group in his study aiming to examine effect of human values education program on self-expression skills of students. It was observed that there was significant increase in the responsibility points of children as a result of programs applied with respect to values education and social skill education (Kropp, 2006; Perry & Wilkenfeld 2006; Şahin,2006; Gökçek, 2007; Aladağ, 2009). In a study of Coşkun Ergin & Ekşi (2012) titled "Effect of Values Education Program Applied to a Group of Children in Preschool Education on Social Skills", it was found that the social skills of children were improved in the social skills of children. Literature showed that the program planned as values education and social skill education and applied in long periods of minimum ten sessions had positive effect on value acquisition and social skill development (Keskin etal., 2012; Lavasani, Afzali and Afzali, 2011; Öztürk Samur, 2011; Günindi, 2010; Durualp & Aral, 2010; Demirhan İşcan, 2007; Gökçek, 2007; Kurt, 2007; Avcioğlu, 2004; Webster Stratton, Reid & Hammond, 2001). Research results in the relevant literature are parallel with the results of this study.

The following recommendations can be made under light of the findings in this study:

- It was seen that ADEP was effective in increasing social skill levels (communication, cooperation, self-expression, responsibility, empathy, acting together with group, self-control) of children. The program can be expanded by the specialists working in this field and used to assist the acquisition of social skills.
- ADEP covered the values of responsibility, honesty, respect, cooperation and sharing. Program can be expanded by adding different values and their effects on the values can be observed.
- ADEP was prepared for mothers who have children in the age group of 5-6 years. Programs for different age groups can be prepared.
- In primary schools with kindergarten and nursery class with suitable space, education applications can be planned for the mothers of children who do and don't attend preschool education.

Kaynakça

- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, A. (2011). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. In A. Arıkan(Ed.), *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi (pp.1-26)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- Avcıoğlu, H. (2004). Okulöncesi dönemdeki çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi. In G. Haktanır & T.Güler (Eds). *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı. (pp. 490-505)*. İstanbul: Yapa Yayınları.
- Aydın, M. Z. & Akyol Güler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara : Nobel Yayıncılık.
- Çoşkun Ergin, D. & Ekşi, H. (2012). Okul öncesi eğitimdeki bir grup çocuğa uygulanan değerler eğitimi programının sosyal becerilere etkisi. *21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 12-14 Eylül 2012*, İstanbul: Marmara Üniversitesi. Retrieved April 28, 2013, from https://www.pegem.net/Akademi/kongre/bildiri_detay.aspx?id=136146
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. In C. Öztürk(Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dowd, T. & Tierney,J. (2005). *Teaching social skills to youth*. Nebraska: Boys Town Press.
- Durualp, E. & Aral, N. (2010). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 39: 160-172.*
- Ekinci Vural, D.(2006). *Okulöncesi eğitim programlarındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri programının çocuklarda sosyal becerinin gelişimine etkisi*. Unpublished master's thesis, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Eyre, L. & Eyre, R. (1993). *Teaching your children values*. New York: Simon &Schuster.
- Gökçek, B. S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Gresham, F.M, & Elliot, S.N. (2008). *SSIS Social skills improvement system: Ratin scales manual*. Minneapolis: Pearson.
- Günindi, Y. (2010). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi Gazi Üniversitesi, programının çocuklarının sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hökeleki, Hayati (2011). *Ailede, okulda ve toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Keskin Y., Öksüz Y., Gelen İ. & Yılmaz H. B. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bazı evrensel değerleri kazanım düzeylerinin karşılaştırılması (Samsun ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(2)*, 351-374.
- Kropp, E.H. (2006). The effects of a cognitive moral development program on inmates in correctional educational environment. Virginia Universty, USA.
- Kurt, F. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımı eğitimi programlarının etkisinin incelenmesi*. Unpublished master's thesis, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Lavasani, M.G., Afzali, L. & Afzali, F. (2011). Cooperative learning and social skills. *Cypriot Journal of Educational Science, 4*,186-193.

- Meaney, M.H. (1979). A guide for implementing values education in the primary grades. Seattle University.
- MEB (2010). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programı(4-5-6-7 ve 8.sınıf)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının(ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Okur, M. (2008). *Çocuklar için felsefe eğitim programının altı yaş grubu çocukların, atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol sosyal becerileri üzerine etkisi*. Unpublished master's thesis, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Ayrıntılı değerler eğitimi programının 6 Yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimine etkisi*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Perry, A.D & Wilkenfeld, B.S. (2006). Using an agenda setting model to help students develop & exercise participatory skills and values. *Journal of Political Science Education*, 2, 302-312.
- Silah, S. (2000). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sridhar, Y.N. (2001). Value development. National Council for Teacher Education (NCTE), *New Delhi Two Four-day Residential courses in Value Orientation in Teacher Education 18-21 and 26-29 December 2001*. Retrieved April 24, 2011, from <http://www.ncte-india.org/pub/rimse/spk3.htm>.
- Stephenson, J., Ling, L., Burman, E. & Cooper, M. (2005). *Values in Education*. New York: Routledge.
- Şahin, R. (2006). *Ebeveyn eğitiminin üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi*. Unpublished doctorate dissertation thesis, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şengün, M. (2013). Anne-baba tutumuna göre lise öğrencilerinin ahlâki olgunluk düzeyleri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(23), 203-215.
- Tagay, Ö., Baydan, Y. & Voltan Acar, N. (2010). Sosyal beceri programının (blocks) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2, 3), 19-28.
- Uyanık, Balat, G. (2006). Erken dönemlerde değerler eğitimi. In O.Ramazan, K.Efe & G.Güven (Eds). *I. Uluslararası Okulöncesi Eğitim Kongresi*. (pp.9-16). İstanbul: Yapa Yayınları.
- Webster-Stratton, C., Reid, M. J. and Hammond, M. (2004). Treating children with early-onset conduct problems: Intervention outcomes for parent, child, and teacher training. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 105–124.
- Yukay, M. (2006). Okul öncesi dönemdeki çocukların kişilerarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış sosyal beceri eğitimi programının değerlendirilmesi. . In O.Ramazan, K.Efe & G.Güven (Eds). *I. Uluslararası Okulöncesi Eğitim Kongresi*. (pp.9-16). İstanbul: Yapa Yayınları.
- Yüksel, G. (2004). *Sosyal beceri envanteri el kitabı*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.